

Fil Adam

Opr.Dr. Serhat Totan

Geçtiğimiz günlerde doku nakilleri ile ilgili yaptığım bir okuma sırasında, ilk tam yüz naklinin Fransız Plastik Cerrahlar tarafından Fil Adam olarak bilinen **Pascal Coler**'a yapıldığı haberi önüme gelince, aklıma David Lynch'in yönettiği 1980 yapımı "Fil Adam" filmi ve onun esin kaynağı 1862'de doğan **John Merrick**'in hazin öyküsü geldi.

John Merrick'in, çocukluğunda beliren hastalığı yıllar içinde artarak devam etmiş, 12 yaşında annesinin ölümü ve üvey annesinin kendisini istememesi üzerine sokakta yaşamaya mahkûm olmuştu. O dönemlerde Fil hastalığı olarak tanımlanan hastalığın daha sonra Von Recklinghausen adıyla anılan bir hastalık olduğu kanısına varılmıştı. Hastalığın adı her ne olursa olsun, bunun John'un hayatına pek bir katkısı yoktu. O sadece toplum içinde rahat yaşamının özlemi ni çekmekteydi.

Dr. Frederick Treves tarafından fark edildiğinde yaşamını, kendini sokaklarda "Fil Adam" adıyla yaptığı gösteriden kazandığı ile idame ettirmekteydi. Tüm yaşamı toplum tarafından reddedilmekle geçen John Merrick, Dr. Traves tarafından himaye edilmesi ile başka bir dünya açılır önünde. Zaman içinde Merrick, tüm kraliyet ailesi tarafından da tanınıp ünlü olmuştu.

Olmuştu olmasına ama bu onun o günün değer yargıları ile toplum içinde rahat edebilmesi için yeterli olmuyordu ne yazık ki. O denli yalnızdı ki, 1887 yazında kendisini tatile gönderirken görme özürülülerin taşındığı bir vagon ile se-

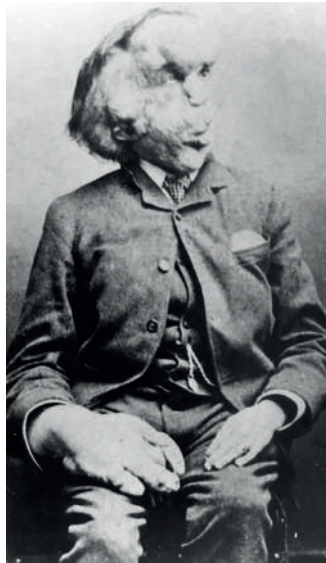
yahatinin sağlanması bile onun yaşamında çok önemli bir olay olmuştu. Böylece ilk kez birileri tarafından dışlanmadan seyahat olanağı bulunmuştu. Merrick'in sıkıntılı yaşamı 27 yaşında uykusunda iken başının ağırlığını taşıyamayan boyun omurlarının kayması sonucu sonlandı (*). John Merrick'in ölümünden 100 küsur yıl sonra 2003 yılında yapılan saç ve dokularının DNA incelemesinde kesin tanının Von Recklinghausen

hastalığı değil, **Proteus sendromu** adı verilen başka bir hastalık olduğu düşünülmüştür.

1979 yılında tanımlanan bu sendrom, genetik geçişten ziyade hamilelik döneminin spontan gen mutasyonu ile kendini göstermektedir. Kendiliğinden oluşan bu mutasyon, gebeliğin hangi döneminde olduğu bireyin ne derece etkileyeceğini belirleyen en önemli faktördür. Mutasyona uğrayan AKT-1 geni, hücre büyümesi ve bölünmesini kontrol eder. Gebeliğin erken dönemindeki mutasyon, çoklu organ ve sistem tutulumları ile giderken, geç dönem mutasyonlar daha hafif ve hastanın yaşamını etkilemeyecek küçük bozukluklar ile kendini gösterir. John Merrick'deki deformitenin tutulumu bize gebeliğin erken döneminde bir mutasyona işaret etmekte ve vücudun sağ tarafında olması Proteus sendromu tanısını desteklemektedir.

Son olarak, bu hazin öykünün bence en trajikomik yanı ise, ilk bu sebeple annesi tarafından hastaneye götürüldüğü zamanki kayıtlara ulaşıldığında alınan öyküde kayda değer bir bilimsel bulguya rastlanmamasına rağmen, John Merrick'in annesinin hamileliği sırasında bir sirkte bir fil tarafından yere düşürüldüğünü anlatması kayda geçmiştir!

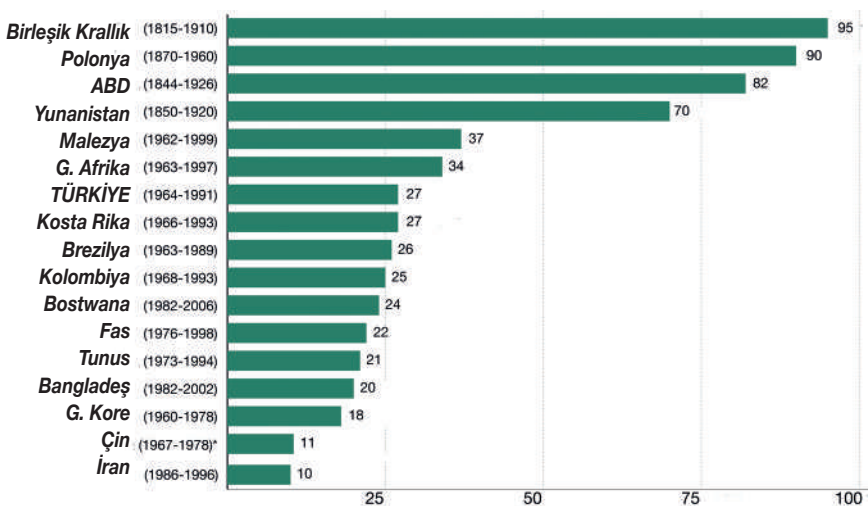
*Br Med J. December 11, 1888. P1188

Grafik bilim

Üreme, kadın başına 6 çocuktan kadın başına 3 çocuğun altına ne kadar sürede düşer?

Üreme hızında düşüş, insanlık tarihinin temel sosyal değişikliklerinden biridir. Bu nedenle bu dönüşümün bu kadar kısa bir sürede oluşması şaşırtıcıdır. Grafikte görüldüğü gibi İran'da kadın başına 6 çocuktan kadın başına 3 çocuğa düşen üreme hızının yalnızca 10 yıl içinde meydana gelmesi beklenmedik bir sonuçtur. Ve İran'da bu dönüşümün muhafazakâr İslami bir yönetim altında gerçekleşmesi ilginçtir. Grafikten de görüldüğü üzere ülkelerin düşük üreme hızına ulaşma süresi giderek kısalıyor.

*Çin'deki "tek-çocuk-politikası", toplam üreme hızı kadın başına 3 çocuğun altına düştüğünde terk edildi. Bu politika 1978 ve 1980 yılları arasında başlatıldı.

Bir yüzyıl önce Birleşik Krallık'ta kadın başına 6 çocuktan 3 çocuğa düşme süresi 95 yıldır. Ve bu ülkelerde insanların yaşam süresinin de daha hızlı arttığı, çocuk ölümlerinin azaldığı, gelirlerinin daha hızlı yükseldiği görülmüyor.

Dijital Kültür

Tanol Türkoğlu

tanolturkoglu@gmail.com

YENİ DÜŞMAN: İNSAN VÜCUDU!

Tarım toplumunda insanın en büyük düşmanı olan "doğa"nın yerini sanayi toplumunda ne aldı? Kapitalizm bu iç ve dış tehdide karşı teknolojiyi nasıl kullanıyor?

Kapitalizm ideolojik bir derinlik sunuyor mu? Yoksa ona derinliği veren, onun karşıtı olan kafalar mı? Bir tür "bir deli kuyuya bir taş atar; on akıllı çıkarmaz" durumu. Kurumsal yönetim olgusunu Amerikan iş dünyasına sunmuş olan Peter F. Drucker, örneğin, hep Marksizme atıfta bulunarak kapitalizmi yüceltmeye çalışmıştır. Marksizm ne diyorsa, tam tersini yap!

Marksist teori "sanayi toplumu" analiz edilerek geliştirildiğine göre belki de bunun tam tersinin savunulması gerek. Oysa kapitalizm "kaynakları nasıl kendi çıkarıma kullanırım" meselesi ile o kadar meşgul ki oturup bir teori üretme gereğini duymamış sanki. **Altın kuralı** unutmamalı: Altını olan kuralı koyar.

Sanayi toplumunun başarısının özünde maddiyat vb değil **insanın doğaya egemen olma "zorunluluğu"** yatıyor. Bu teknoloji ile sağlanmış. Buhar makinesi ile başlayan bu süreç bugün robot(umsu)lara gelip dayanmış halde. Buradan nereye gidecek kimbilir?

Teknolojik icatları bu çerçevede irdelemek gerek. Oysa karşı kıyıdakiler oturmuş bunun felsefesini yapıyor. Neden? Çünkü özerlerinde **ideoloji** var. Yani en güzeli, en doğruyu, en mükemmeli tespit etmek (ve sonra da onu uygulamak). Ancak bu tespit sürecinde o denli büyük tartışmalar ve bölünmeler yaşanmakta ki uygulama evresi hâlâ prematüre; sınırsız temel muratları **uygulamak değil, haklı çıkmak!**

Teknolojide felsefe veya ideoloji mevcut değildir. Teknoloji insanın en büyük trajedisine karşı şimdiye dek geliştirmiş olduğu en büyük savunma mekanizmasıdır. Nedir o trajedi? **Öleceğimizi biliyor olarak yaşamaya mahkûm edilmiş olmamız.** Sanayi toplumuna kadar insanı ölüme yaklaştıran temel altyapı **doğa** idi. İnsan teknoloji ile bu riski kendisinden uzaklaştırdı. Ama tümünden ortadan kaldıramadı.

Bugün ölüm riski açısından incelendiğinde tarım toplumundaki "doğa"nın rolünü **sanayi toplumunda insan vücudunun kendisinin aldığı** görülecektir. Bu tehdit dışsal ve içsel olmak üzere iki boyutlu. **Dışsal** olan insanın insana karşı gerçekleştirdiği her türlü **terör**; ister bireysel olsun ister toplumsal, ister dini olsun ister ideolojik. **İçsel** olan ise insanın kendi vücudunun deforme olması; hastalanması, yaşlanması, durması.

Kapitalizmin teknoloji üretimini de yine **bu iki tehdide karşı hizmet etmek üzere kanalize ettiği** iddia edilebilir. **Silah teknolojilerindeki gelişme** dışsal tehdidi fırsata çevirmiş durumda. Bunun istisnası terörün belli (kendi) sınırlar(ın)dan içeri (kontrolsüz bir şekilde) girmemesini temin etmek.

İnsan vücudunu deforme olmaktan, eskimekten, yaşlanmaktan, yok olmaktan kurtarmaya çalışacak teknolojilerin geliştirilmesi ise içsel tehdide karşı yapılan yatırım. Bellidir ki süreçte ortaya çıkan **tali problemler** de söz konusu. Yapının **yan etkileri**. Bunlarla da ilgilenmek gerek. Bugün **global sorun** olarak işaret edilen şeylerin pek çoğu aslında bu yan etkiler. **İklim, GDO, aşırı nüfus, yalnızlık, sosyal medya vb.**

Son yıllardaki gelişmelere bakıldığında tamamen **yeni bir paradigmanın** gelmekte olduğu görülebilir. İşin teorisine pek kafa takmayan **yeni bir dijital nesil** büyüyor. Belki de kapitalizm karşıtlarının onyıllardır girmiş oldukları çıkmaza (teoriye) fazla kafa patlatmadan bu global açmazı bir çözüm getirebilirler. Süreç **kendi meşrebine göre** çoktan başladı: Google'da "paylaşım ekonomisi" diye arama yapın mesela!